

Furiós, V. júria Furista, V. fur Furmeig, furmeig, V. ferum (FER adj.) Furó, furonar, V. fura Furóncol, V. floranco Furonejar, furoner, furonera, V. fura Furot, V. fura Furràs, V. forràs Furri, V. furro Furriac, V. forrellat Furrier, V. farratge ⁵ *+Furriaca, V. xurriaca*

FURRO, pall., ribag. i lleid. '(animal) esquerp, guit, salvatge', probablement alteració de *furo* maestr. i arag., id., que es relaciona per una banda amb el cast. *buraño* (antic *foraño*) 'esquerp', provinent del ll. FORANĒUS 'foraster', 'estrany', i per altra banda amb FURA i la seva família: segurament resultant de l'encreuament d'aquests dos grups; la *-r-* sembla deguda a la influència del vulgarisme *furri, furris* (val. i cast. dial.), 'menyspreable', 'púrria', que és d'origen diferent. □ 1.ª doc.: *furro*, 1918-9 (BDC VI, 25; VII, 73); *furo*, 1922, i en arag. 1840.

Vaig tractar d'aquest problema en el BDC XXIII, 292, i vaig tornar a estudiar-lo detingudament en el DCEC (HURANO) II, 980 (a16, 43ss., i nn. 3 i 5). No havent sorgit elements nous em sembla superflu repetir la meua argumentació i demostració, per a les quals remetrei allà. Em limito a completar amb alguns detalls i precisar algunes cites.

Furro no és sols de Pallars i Ribagorça, car arriba més al Sud en català occidental: me'l comuniquen de la rodalia de Lleida, com a adjectiu o substantiu, amb la definició «persona de mal caràcter, solitari, esquerp» (JBXuriguera, crec cap a Juneda, 1960).¹ El landès *hurre* «détermination, entrain», *hurriuch* «sauvage» adduits per Rohlf's (ASNSL CLXX, 158) podrien introduir un element de dubte sobre tot plegat, i fins fer pensar en un origen bascoide o pre-romà en general, com sigui que consta històricament el nom de *Furro*, príncep dels navarresos que lluità contra Carlemany cap al castell de Monjardín (veg. JMLacarra, *Est. Hist. Nav.*, pp. 125, 134).

Tanmateix el fet decisiu és que una F- és un so tan estrany al basco-aquità antic, en qualsevol forma, i igualment a l'ibèric i al cèltic antic, que ens obliga a creure que tot això sigui precisament d'origen romànic en basc i en el fons no constitueixi sinó alguna variant del grup arag.-cat. occid. que estudiem (observem que l'arag. *furo* s'estén fins a Àlaba i Navarra definit «furioso» per Baráibar i Iribarren). Els versos de Fc. Oliver (c. 1460) a què faig allusió, «A vostre honor enteneu ab gran fura / per vostre temps en millor espletar, / de la de mi a mi lexau la curar», no són més que traducció de l'original «a vostre honneur seul entendez» del *Belle Dame sans merci* de Chartier, i per tant és segur que aquest afrancesat es limità a adaptar, per sortir del pas amb una rima, el fr. ant. *fure* «fureur» (God.), cultisme pres del ll. *furia* (Rom. LXII, 511).

El vulgarisme valencià *furri* el veiem en la T. del Xè de MGadea (III, 117) que el tracta com a mot baix posant-lo en cursiva: «saber més que òli de tenda / és pròpi de novigeres, / que saben totes les coses, / lo mateix nòves que velles — y lo pijor és que arreple-

guen només el *furri*, puix en llòc de veritats, casi tot són mentires»: és clara la relació amb l'arag. i hisp-am. *furris* o *furrio* «malo, despreciable» i d'altra banda amb el grup expressiu de PURRIA, DCEC/DECH.

DERIV.: *Esfurriar* 'esquivar', 'esverar (sobretot bèsties domèstiques)', Balaguer, Pall., Priorat: «que s'urtiguen tots ben de pressa! — mentres feve saltar daltabaix de la trona la caixa de les aïnes, tot aixecant un sometent d'*asfurriar* valents, que Déu n'hi do», Joan Lluís (*Els Pastors i les Estrelles*, p. 144); hi ha un mall. local *esfurriat* que sembla tenir el mateix significat, i que allí desconcerta una mica, perquè si el relacionem amb *forrellat* o amb *forroll* no compendrem bé el significat, però d'altra banda, si va amb el seu sinònim cat. occid., desconfiem del seu isolament geogràfic; en una glosa popular a Sòller (recollida per Ruñan): «gros susto li fa pegà: / ni'n pren com a un aubardà / qui, d'*esforreyat* qu'està, / damunt s'ase no s'aguanta»: Schädel (*Mundartliches aus Mall.*), trad. «esglaiat, esverat», i a desgrat de la grafia amb *o* transcriu, com és forçós tractant-se de Sòller, *esfuàai*, ço que ja mostra el poc cas que s'ha de fer de la *o* gràfica, sobretot si només és sollerit.

¹ No sé què pensar de «*fora*: mujer seria, esquivaa» imprès en el vocabulari de la V. d'Àneu per Pol (p. 18), potser mera errada tip. per *furra* o *fura*.

Furrugar, V. furgar

³⁰ *+Fursia* 'meretriu barata' mall. vg.: «¿No es nota-va massa que Praline era una *furcia?*», Llorenç Vilalonga (*El Lledonar de la Clastra*, 1958, p. 142). ¿Potser d'un fr. argòtic *forcée* (o frprov. *forcie*) femení de *forcé* 'galiot'? Tenint en compte semànticament el castellà *zullenca, cellenca* 'meretriu', en relació amb *zullarse* 'embrutar-se', 'petar-se', es podria pensar en l'al. *furz* 'pet', però llavors no veuríem l'explicació de *-ia*.

Furt, furtable, furtadiners, furtador, furtar, furtatiu, furtiu, furugar, V. fur Furum, furumejar, V. ferum (FER adj.) Furuner, V. furó (FURO)

FUS, del ll. FŪSUS id. □ 1.ª doc.: 1390.

En un doc. barceloní de 1390 a un condemnat li claven un doc. punxó o escàrpi a través de la llengua (*Aràits* I, 8) i en diuen un *fus*, i amb aquest sentit de tija de ferro figura en JoMartorell; amb el propi, de barreta de fusta per filar, en Ausiàs (DAG.), en JEsteve (1472, «*fus* de filar: fusus», b-2) i en JRoig: «anf per strados / de les senyores: / punts ni tisoires / no s'hi tocaven, / ni-s practicaven / *fusos*, filoses: / les generoses, / e grans, noblesses, / com diableses / així-s deporten» (*Spill*, v. 4321); «lo *fus*: fusus; la filosa: colus ---», OPou (*TbPu.*, 310). Ja deu ser aquest mot un dels dos *fus* que registren JcMarc (§ 1412-3) i el *Torcimany*.

En els nostres dies és general fins als últims confins de la llengua: Cardós fins a Tavascan, i Vall Ferrera fins a Àreu i Tor (1932-4), Alt Valira (Arcavell, 1936), Eivissa (PzCabr.); segueix *fuso* per l'Alt Aragó, fins a